

MEMO

29 mei 2019

Een verantwoorde voedselketen voor toekomstige generaties

Kringlooplandbouw: Over een volhoudbaar voedselsysteem zonder eindige grondstoffen

Bij circulaire landbouw, of kringlooplandbouw, staat de bodem centraal. De bodem is de basis van ons bestaan en van ons voedselsysteem, en vraagt zorg en aandacht: Niet alleen mineralen zijn in evenwicht, maar bodemvitaliteit en -leven zijn cruciale elementen om dit volhoudbare systeem te realiseren. En daarnaast vraagt de transitie naar circulaire landbouw om het uitbannen van oneindige grondstoffen. Optimaal gebruik van de elementen in dit circulaire systeem, en het minimaliseren van verliezen zijn kernwoorden in de transitie. Maar volhoudbaarheid betekent ook: Van waarde voor de sociale omgeving, op kleine en grotere schaal.

Aandachtspunten voor de politiek

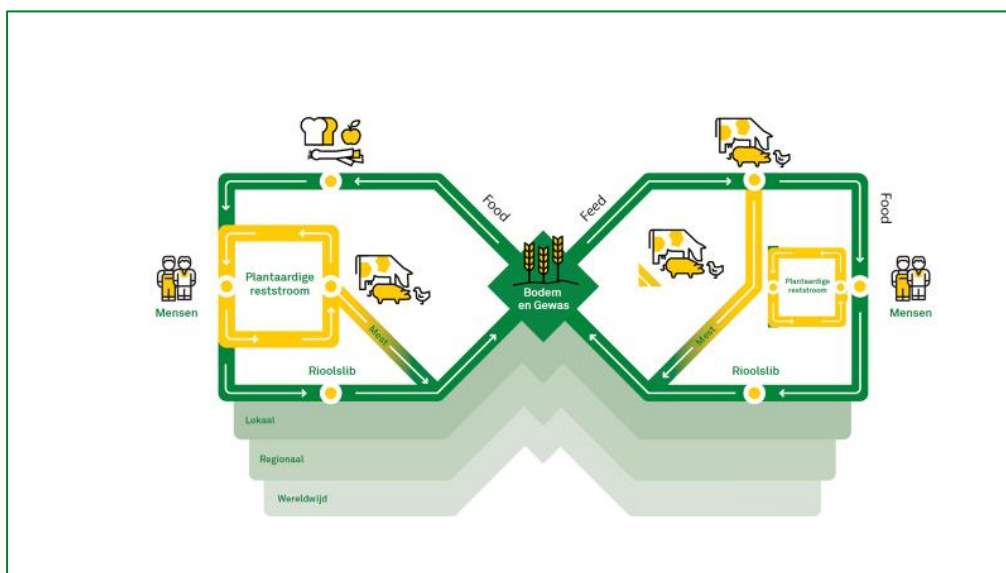
In navolgende notitie worden de elementen van kringlooplandbouw vanuit het perspectief van Agrifirm verder beschreven. Maar allereerst staan hieronder een aantal kernelementen beschreven, waar we de politiek graag op willen wijzen:

- Voor een transitie-opgave is een helder ontwikkelingskader cruciaal. Dit kader ontbreekt op dit moment. Er zijn te veel vage doelen, en dat brengt geen helderheid t.a.v. de noodzakelijke transitie richting boer en teler. Voor een paar relevante onderwerpen, binnen het domein van Agrifirm, doen we navolgend voorstel;
 - Voor het stimuleren van circulaire meststoffen is het belangrijk een éénduidige definitie hiervan te hanteren en te verankeren in bestuurlijke, politieke en regelgevingsteksten: Als Agrifirm pleiten we voor de navolgende definitie: 'een circulaire meststof is een meststof, waar bij de productie geen gebruik is gemaakt van eindige grondstoffen';
 - Een biodivers voedselsysteem is een volhoudbaar voedselsysteem. Daarbij dient ook aandacht te zijn voor de huidige en toekomstige rol van gewasbeschermingsmiddelen. In onze aanpak staat Integrated Crop Management (ICM) centraal: het realiseren van een systeem waarbij plant en bodem een optimale weerbaarheid hebben en groene middelen en middelen met minimale impact worden gebruikt. Wij pleiten voor het ontwikkelen van één of meerdere breed gedragen parameters, die het doel helder omschrijven, goed meetbaar maken en te benchmarken zijn. De parameters dienen minimaal uit te gaan van twee ultieme doelen: geen impact buiten het perceel en geen negatieve effecten op biodiversiteit in het perceel. En de parameters dienen bij voorkeur een positieve impact op biodiversiteit in en buiten het perceel te hebben.

- Het verdienmodel voor de boer en teler is geen sluitstuk, maar een cruciaal begin. Publiek-private financieringsvormen zullen dringend noodzakelijk zijn, omdat de markttransitie niet snel genoeg gaat en de verschillende sectoren niet volledig zal omvatten. Het ontwikkelen van wettelijke kaders om systemen voor carbon credits, biodiversiteitscredits, etc. te ontwikkelen is een cruciale stap om versnelling in deze transitie te realiseren. Daarnaast is een eerlijke prijs voor de boer en teler om zijn verdienmodel in stand te houden belangrijk. Hiervoor is verdere maatschappelijke bewustwording noodzakelijk. De overheid kan daar een belangrijke rol in spelen, zoals dat ook het geval is bij bewustwordingscampagnes aangaande bv. verkeersveiligheid, eetgewoontes en roken.

Notitie circulaire of kringlooplandbouw

Onderstaand de visie van Agrifirm t.a.v. circulaire of kringlooplandbouw.

Bodem: Zoals hierboven aangegeven staat in de visie van Agrifirm de bodem in het focuspunt van de circulaire of kringlooplandbouw. Of het nu gaat over onze boeren en telers in Nederland, of het gaat over de boeren, waar we onze grondstoffen in het buitenland betrekken, een duurzaam bodembeheer is cruciaal. Daarom hebben we ook duurzaam bodembeheer in onze aanpak 'verantwoord inkopen voor onze veevoedergrondstoffen' opgenomen. Daarmee willen we ook internationaal een bijdrage leveren aan duurzaam bodembeheer, het terugdringen van bodemerosie en het positief bijdragen aan de biodiversiteit.

Ook in Nederland is duurzaam bodembeheer een grote opgave.

Evenwichtsbemesting, op alle niveau's (zowel mineralen, sporenelementen als ook organische stof) is van groot belang. Maar dat alleen is niet voldoende.

Bodemvitaliteit en bodemleven zijn cruciaal, maar tegelijkertijd ligt daar nog een grote wetenschappelijke uitdaging. Wat is precies een vitale bodem, hoe moeten cijfers over bodemleven precies worden geïnterpreteerd, hoe kunnen we de bodem op de juiste wijze voeden?

Biodiversiteit en integrated crop management (ICM)

Zoals eerder aangegeven is bodemleven en bodemvitaliteit van het grootste belang. Als Agrifirm streven we naar een vitale bodem en vitale planten, waarbij optimaal gebruik wordt gemaakt van de weerbaarheid van het systeem. Natuurlijke vijanden dienen ingezet te worden tegen plagen en schadedrempels dienen verhoogd te worden. Als Agrifirm zijn we bezorgd over de huidige ééndimensionale focus op het terugdringen van chemische bestrijdingsmiddelen. We begrijpen de maatschappelijke weerstand. Maar we pleiten er nadrukkelijk voor om te focussen op het gebruik van en niet op de middelen zelf. Bij de inzet van ICM, waar onder strikte voorwaarden groene en chemische middelen een onderdeel kunnen zijn, dient gefocussed te zijn op:

- een maximaal effectieve en efficiënte groei en gebruik van natuurlijke hulpbronnen;
- het maximaal realiseren van biodiversiteit in het perceel;
- het optimaal inzetten van biodiversiteit in de bestrijding;
- het zorgdragen dat negatieve impact in het perceel en de omgeving wordt voorkomen.

We pleiten voor het ontwikkelen van een breed gedragen parameter, waardoor dit doel realiseerbaar is, en bieden aan om pilots daartoe te ontwikkelen. Het is belangrijk te realiseren dat de belangen van boer en teler niet strijdig zijn met dit doel. Kosten van gewasbeschermingsmiddelen zijn in bepaalde teelten zeer substantieel en kunnen een aanzienlijk deel van de totale kosten bedragen. Tegelijkertijd is het belangrijk te realiseren dat een overgroot deel van de gewasbeschermingsmiddelen worden gebruikt om het risico op schade in het gewas te verminderen. Daarom is naar onze mening risico-instrumentatie noodzakelijk. Agrifirm biedt aan om samen met overheid en andere partijen te experimenteren om deze nieuwe wegen vorm te geven. Meer details in de bijlage.

Terugdringen van verliezen

Veevoeders of meststoffen zijn hoogwaardige producten, die met veel zorg zijn samengesteld. Deze producten worden geproduceerd om optimaal dieren of planten en bodem te voeden. Iedere vorm van verlies, hoewel soms onvermijdelijk, is een inefficiënt gebruik van grondstoffen en de energie, noodzakelijk om de producten te produceren. Tegelijkertijd zijn deze emissies vaak belastend voor milieu en (sociale) omgeving. Lachgas en methaan zijn zware broeikasgassen, ammoniak is een bedreiging voor het milieu, en geur heeft een negatieve impact op de omgeving. Middels nieuwe technieken, nieuwe (organische) bemestingsproducten, nieuwe stalsystemen en nieuwe voersoorten en -technieken dienen emissies zover mogelijk gereduceerd te worden. Er ligt een grote innovatie-opgave voor ons.

De politiek wordt opgeroepen zich nadrukkelijk bezig te houden met de mogelijkheden om deze nieuwe technieken en systemen zo snel mogelijk te helpen implementeren en middels publiek-private middelen mogelijk te maken. Een kleine greep uit onze aandachtspunten:

- Laag emitterende stalsystemen, met aandacht en ruimte voor diereigen gedrag. Waarbij vooral aandacht wordt gevraagd voor de regelgeving om aan systemen een erkende reductie-waarde toe te kennen (zoals TAP/RAV-regelgeving);

- Stimuleren van de transitie naar professionele productie van hoogwaardige meststoffen, die toegesneden zijn op de doelen van het klimaatakkoord en circulaire landbouw (zoals optimaal vruchtbare bodems) (zie o.a. NL Next Level mestverwaarding);
- Het ontwikkelen van regelgeving die evenwichtsbemesting optimaal laat plaatsvinden. In combinatie met precisielandbouw zijn daar nog grote slagen te maken.

Gebruik van restproducten

Op dit moment worden in de veehouderij reeds grote hoeveelheden restproducten gebruikt.

Geproduceerd eindproduct	Aandeel restproducten per eindproduct	
	2018	2017
1kg kip (af boerderij)	38.23%	42.82%
1kg varken (af boerderij)	36.90%	38.40%
1kg melk (af boerderij)	58.18%	58.32%
1kg ei (af boerderij)	36.70%	34.46%

Ongeveer 15% hiervan zijn zeer laagwaardige restproducten: zogenaamde 'voormalige voedingsmiddelen'. Als onderdeel van een circulaire landbouw dient het aandeel restproducten nog verder verhoogd te worden. Daar zijn korte en lange termijn obstakels.

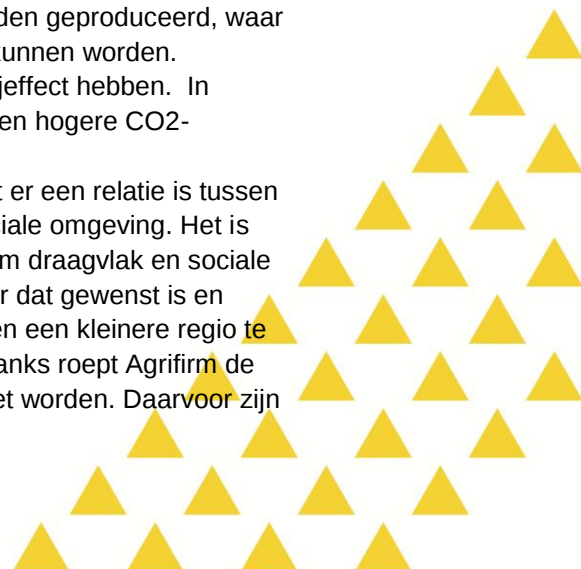
Korte termijn: we pleiten dringend voor het versnellen van de mogelijkheden om restproducten van dierlijke herkomst te kunnen hergebruiken. Op dit moment is dit door Europese regelgeving nog niet mogelijk.

Lange termijn: er is in Europa ongeveer 90 Miljoen ton voedingsafval. Daarvan wordt op dit moment slechts 6 Miljoen ton gebruikt als veevoedergrondstof. Er zijn grote kansen, maar daarvoor is herontwerp van productie- en consumptieketens noodzakelijk. Bijvoorbeeld een geborgd systeem om ongeopend catering product te kunnen gebruiken zou de toegang tot deze grondstoffen zeker mogelijk maken. Voedselveiligheid dient daarbij altijd het eerste en belangrijkste uitgangspunt te zijn.

De grote of kleine kringloop

Agrifirm is van mening dat grondstoffen daar dienen te worden geproduceerd, waar ze klimatologische en geologisch het beste geproduceerd kunnen worden. Verkleinen van de regio zal in veel gevallen een negatief bijeffect hebben. In financiële zin of in ecologische zin meer landgebruik en/of een hogere CO₂-voetafdruk.

Desondanks realiseert Agrifirm zich dat het belangrijk is dat er een relatie is tussen het geproduceerde product, de producent en zijn / haar sociale omgeving. Het is duidelijk dat de kleine kringloop een belangrijke rol speelt om draagvlak en sociale acceptatie te bereiken. In die zin zal Agrifirm ook, daar waar dat gewenst is en gevraagd wordt, een actieve rol spelen om producten binnen een kleinere regio te verwerven, produceren en (te helpen) vermarkten. Desondanks roept Agrifirm de politiek op om zich te realiseren dat dit niet een dogma moet worden. Daarvoor zijn

markten veel te veel verweven en (op onderdelen) veel te belangrijk om tot een concurrerend verdienmodel te blijven komen. De vierkantsverwaarding van dierlijke producten is daar een goed voorbeeld van.

Het verdienmodel van de boer of teler

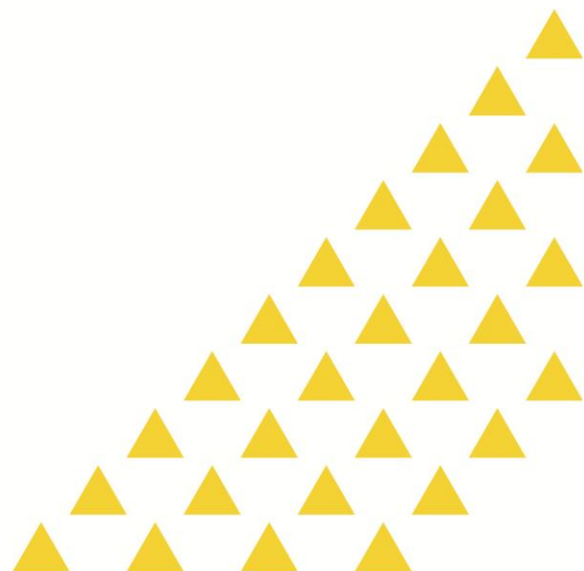
De maatschappelijke uitdagingen voor de agrarische bedrijven in Nederland nemen toe. Maar ook technologische ontwikkeling vraagt om investeringsvermogen en wendbaarheid van het boerenbedrijf. Het verdienmodel van de Nederlandse boer of teler is al vele jaren onder de maat. Nominaal zijn de prijzen van de door de boer afgeleverde producten de afgelopen 40 jaar niet gestegen. Om voldoende inkomen over te houden heeft de boer dat opgelost door verdere efficiëntieverbetering en schaalvergroting.

Cruciaal om de ontwikkeling van circulaire of kringlooplandbouw mogelijk te maken is het verbeteren van het verdienmodel van boer en teler. Dat kent meerdere aspecten:

- Het versterken van de ontwikkeling van marktgerichte ketens, waarbinnen de boer een eerlijke marge krijgt. Als Agrifirm zijn we er van overtuigd dat dit voor een deel van de boerenbedrijven een oplossing kan zijn, maar zeker niet voor alle bedrijven in Nederland;
- Het ontwikkelen van publiek-private financieringsvormen zijn dringend noodzakelijk. Het ontwikkelen van wettelijke kaders om systemen voor carbon credits, biodiversiteitscredits, etc. te ontwikkelen is een cruciale stap om versnelling in deze transitie te realiseren;
- Een eerlijke prijs voor de boer is belangrijk. Hiervoor is verdere maatschappelijke bewustwording noodzakelijk. Een rol die de overheid zeker kan nemen door daarover bewustwordingscampagnes te ontwikkelen en transparantie te stimuleren.

Afsluitend

Circulaire of kringlooplandbouw kent vele facetten. In deze notitie heeft Agrifirm enkele van de elementen benoemd, die vanuit haar kerncompetenties van belang zijn betreffende de transitie naar een verantwoorde voedselketen voor toekomstige generaties. Kringlooplandbouw is een belangrijk en blijvend uitgangspunt. Agrifirm is in de unieke positie in Nederland dat zij zowel akker-, tuinbouwbedrijven als ook veehouderijen met elkaar verbindt. In die zin is Agrifirm het grootste gemengde bedrijf van Nederland. Het is de ambitie van Agrifirm om in deze transitie een belangrijke rol te spelen.

Bijlage bij de notitie: Circulaire of kringlooplandbouw Agrifirm

Een andere aanpak

Van GBM naar Integrated Crop Management

De discussie over het gebruik van chemische GBM wordt steeds meer gedomineerd door een aanpak gericht op het uitbannen van specifieke chemische middelen. Velen realiseren zich dat dit uiteindelijk een lastige weg is. Een andere weg is noodzakelijk: Integrated Crop Management (ICM).

Inleiding

Discussies over individuele chemische gewasbeschermingsmiddelen, residue-niveau's en effecten op biodiversiteit, het milieu en onwonenden leiden steeds meer af van de werkelijke doelen: Het ontwikkelen van een gezonde landbouw, die positief bijdraagt aan en maximaal gebruik maakt van biodiversiteit, en geen negatieve gevolgen heeft binnen en buiten het landbouwperceel. Traditioneel wordt de discussie nu gedomineerd door enerzijds rapporten over schadelijkheid van individuele stoffen en anderzijds de onmogelijkheid van boeren en telers om een gezonde boterham te kunnen realiseren zonder die middelen. Een heilloze weg. Daarom is naar mening van Agrifirm een radicaal andere aanpak noodzakelijk. Want Agrifirm staat voor een verantwoorde voedselketen voor toekomstige generaties.

De belofte

Een andere aanpak heeft ook alleen zin als er concrete meetbare doelen gesteld kunnen worden. Deze zijn:

- In eerste instantie minimaal 50% reductie van de impact van gewasbeschermingsmiddelen buiten het perceel, met als einddoel de volledige eliminatie daarvan;
- Het optimaal gebruik van biodiversiteit voor de doelen van 'crop management', geen enkele negatieve impact op de biodiversiteit in eerste instantie met als uiteindelijke doel het bijdragen aan toename aan de biodiversiteit vanuit ICM.

Hoe dit te meten? Dat weten we vandaag nog niet. Er bestaan wel gedachten over, maar we zijn van mening dat dit samen met onze stakeholders verder ontwikkeld en vastgesteld moet worden.

De aanpak

De aanpak die Agrifirm voor zich ziet is als volgt:

- Het ontwikkelen en toepassen van alternatieve strategieën voor ICM. Daaronder vallen nieuwe en/of groene gewasbeschermingsmiddelen, ecologische bestrijding, bodemgezondheidsstrategieën en -producten. Omdat efficiënt te kunnen doen vragen we om wettelijke experimenteerruimte.
- Het begeleiden van de aanpak met risico-management-strategieën, waarbij de twee belangrijkste zijn:
 - Het ontwikkelen van systemen om het financiële risico voor de teler (t.ov. de gemiddelde performance in dat betreffende jaar en in de betreffende regio) te minimaliseren en/of te compenseren. Van de overheid wordt gevraagd om mee te werken zo'n risico-instrument op te zetten en (gedeeltelijk) te helpen financieren, en

- Het vergroten van het palet aan gewasbeschermingsmiddelen onder zeer strikte voorwaarden (de “medicijnkast”). Beoogd wordt om geregistreerde middelen in te mogen zetten buiten de gangbare kaders. Op dit moment bestaan kaders¹, maar in de praktijk worden deze in Nederland ternauwernood toegepast. Van de overheid wordt gevraagd, samen met private partijen, een toepassingskader te ontwikkelen, en op onderdelen aanpassingen te maken t.a.v. bestaande regelgeving².

Een projectmatige benadering

Voorgesteld wordt dit projectmatig te benaderen. Volgende fasen zijn voorzien:

1. Het ontwikkelen, toetsen en implementeren van een monitoring om te beoordelen of de doelen gerealiseerd worden;
2. Het uitwerken van de randvoorwaardelijke aanpak: Het financiële risico-instrument en het ontwikkelen van de voorwaarden en inhoud van de “medicijnkast”.
3. Het selecteren van een aantal relevante teelten om kleinschalig deze aanpak te toetsen;
4. Evaluatie van het project en onderzoeken voor verdere opschaling.

De rationale achter deze aanpak

Een aanzienlijk deel van de gewasbeschermingsmiddelen worden ingezet om het risico op aantasting van de teelt te voorkomen. Reductie van middelen betekent het vergroten van het (financiële) risico voor de teler. Met deze aanpak hopen we een aanpak te ontwikkelen, die grootschalig implementeerbaar is, en die

- De reductie van impact van middelen sterk stimuleert,
- Een stimulans is om alternatieve ICM-strategieën te onderzoeken en/of te gebruiken, en
- Voorkomt dat er onwerkbaar situatie rondom het gebruik van gewasbeschermingsmiddelen gaat ontstaan.

Referenties van een vergelijkbare aanpak

De aanpak kent overeenkomsten met de aanpak rondom het dossier antibiotica-reductie. Bij het ontwikkelen van de aanpak was nog geen (technische) overeenstemming over de monitoringsystematiek (in een later stadium: dierdagdoseringen). Daarna werd een beheersystematiek ontwikkeld, waarbij de focus lag op de monitoring, en de onderliggende acties werd overgelaten aan de individuele betrokkenen. Dit leidde tussen 2009 en 2017 tot een daling van 63,4%. De hier voorgestelde aanpak gaat verder, omdat gewasbescherming complex is en zich afspeelt in het buitengebied. Daardoor heeft klimaat, weer en infectiedruk een grotere en meer onvoorspelbare invloed.

Contactpersoon: Ruud Tijssens R.Tijssens@Agrifirm.Com tel.. 0652033271

¹ Bijvoorbeeld de Kleine Uitbreiding Gewasbescherming (KUG), of vrijstelling buiten zgn. Annex I van Europese Verordening Gewasbeschermingsmiddelen

² Onder andere vergroting van het areaal binnen KUG van 5.000 naar bijvoorbeeld 20.000 hectare zou de praktische werkbaarheid sterk vergroten.